

Krzysztof Kukuła, Aneta Bylak
Uniwersytet Rzeszowski, Katedra Biologii Środowiska
35–959 Rzeszów, ul. Prof. S. Pigonia 6
kkukula@univ.rzeszow.pl

Received: 15.06.2010

Reviewed: 4.08.2010

GŁOWACZ BIAŁOPŁETWY *COTTUS GOBIO* L. I ŚWINKA *CHONDROSTOMA NASUS* (L.) – NOWE GATUNKI W ICHTIOFAUNIE BIESZCZADZKIEGO PARKU NARODOWEGO

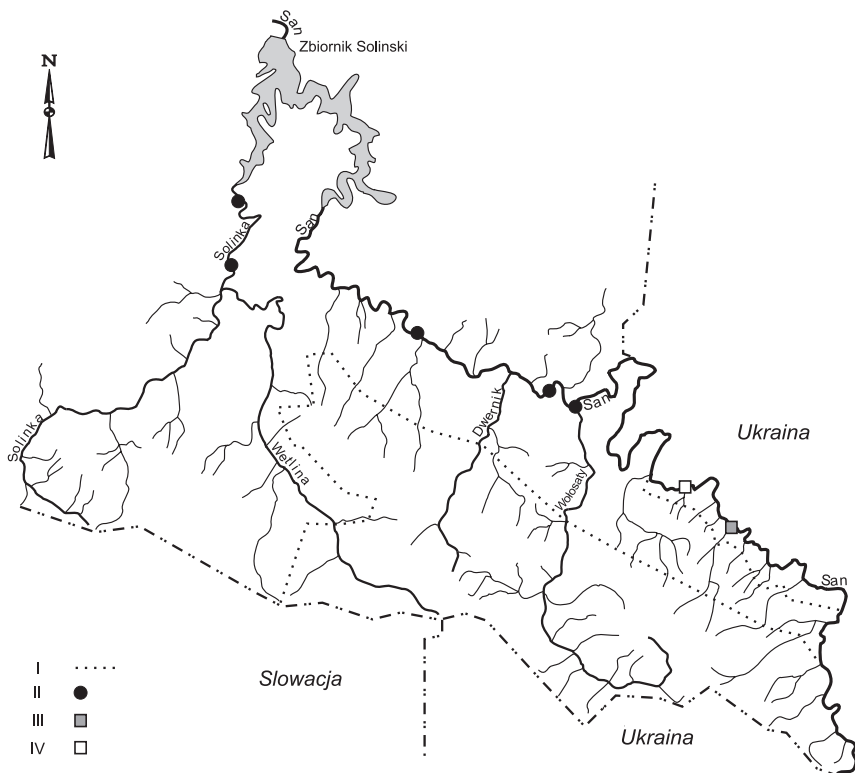
Bullhead *Cottus gobio* L. and nase *Chondrostoma nasus* (L.) –
new species in the ichthyofauna of the Bieszczady National Park

Abstract: New stations of two endangered in the Polish Carpathians fish species were found – bullhead and nase. Bullhead was reported only once in 1997 in the Upper San river, while nase was not observed in the Bieszczady National Park before.

Key words: fish, endangered species, upper San River, Bieszczady Mountains.

Liczba gatunków podawanych w latach 60. z obszaru Bieszczadów Wysokich sięgała kilkunastu gatunków (Rolik 1971). W ciekach obecnie należących do Bieszczadzkiego Parku Narodowego, w latach 60. ubiegłego wieku stwierdzono 10 gatunków ryb. W tym czasie głowacz białopłetwy *Cottus gobio* L. notowany był w rzekach i potokach spoza obszaru Bieszczadów Wysokich. Najbliżej współczesnych granic Parku położone były stanowiska w dolnym biegu Wołosatego (Rolik 1971). W późniejszym okresie głowacz białopłetwy stwierdzany był regularnie jedynie w Sanie na odcinku od ujścia Wołosatego do Zbiornika Solińskiego, oraz w dolnej Solince (Kukuła 2003). Tylko raz, w lecie 1997 roku, złowiono 4 głowacze białopłetwe w Sanie na wysokości Tarnawy. Przez kolejne 13 lat prowadzonych badań gatunek nigdzie na obszarze Parku nie został złowiony (Kukuła 2003; Kukuła i Bylak 2009).

W czerwcu 2010 roku jedyne aktualne stanowisko głowacza białopłetwego odkryto w górnym Sanie na odcinku o szybkim nurcie i względnie głębokiej wodzie (około 0,8 m), w okolicach torfowiska Łokieć. Ze względu na wymagania siedliskowe (Witkowski i Terlecki 2000) w tej części Sanu prawdopodobnie przebiega górna granica jego zasięgu. Powyżej gatunek już nie występował (Ryc. 1). Obecność głowacza białopłetwego w górnym Sanie wzbogaca faunę Parku o kolejny cenny gatunek. *Cottus gobio* uznawany jest za jeden z bardziej za-

Ryc. 1. Lokalizacja stanowisk badawczych: I – granica Bieszczadzkiego Parku Narodowego; II – stanowiska poza obszarem BdPN, na których w trakcie badań własnych stwierdzono głowacza białopłetwego i świnkę; III – stanowisko świnki w BdPN; IV – stanowisko głowacza białopłetwego w BdPN.
Fig. 1. Localization of study stations: I – boundary of the Bieszczady National Park; II – stations out of the BNP, in which bullhead and nase were found; III – station of nase in the BNP; IV – station of bullhead in the BNP.

grożonych w Polsce, a także znajdujący się na liście ważnych dla Europy gatunków Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 (Witkowski i in. 2004, 2009).

W trakcie odłowów w czerwcu 2010 roku zaobserwowano w korycie Sanu liczne, charakterystyczne ślady żerowania świnki *Chondrostoma nasus* (L.). W Sanie przy ujściu potoku Roztoki złowiono 3 świnki o łącznej masie 1401,5 g (Ryc. 1). Największa z nich miała 37,1 cm długości i ważyła 502,3 g. Gatunek ten nigdy nie był podawany z obszaru BdPN. Świnka preferuje duże i średnie rzeki, z głębszymi miejscami. Jako miejsce żerowania wybiera duże kamienie, z których zeszkrobuje okrzemki i zielenice (Heese 2000). Na obszarze Bieszczadzkiego Parku Narodowego, ze względu na charakter górnego Sanu, takich siedlisk jest niewiele. W pracach

wcześniejszych świnka była wymieniana w Bieszczadach jako składnik ichtiofauny niższej położonych odcinków Sanu i Solinki (Rolik 1971; Kukuła 2003).

W górskich i podgórskich częściach większości karpaccich dopływów Wisły, świnka, będąca do niedawna dominantem, jest obecnie gatunkiem wykazującym bardzo wyraźny spadek liczebności i zmniejszanie zasięgu występowania. Jedną z głównych przyczyn zaniku m.in. świnki jest zabudowa hydrotechniczna rzek (Kukuła 2003; Kukuła i Sandor 2003; Witkowski i in. 2004, 2009). Również po przegrodzeniu Sanu zaporami nastąpił drastyczny spadek populacji tego gatunku w Bieszczadach (Kukuła 2003). Po powstaniu w 1968 r. zapory w Solinie, ryby z Sanu powyżej zapory zostały oddzielone od reszty populacji. W populacji świnki z górnego Sanu, żyjącej w górnej strefie zasięgu, czyli w warunkach suboptimalnych dla gatunku, obserwowano spadek liczebności i przesunięcie granicy występowania w dół, do ujścia Wołosatego (Kukuła 2003). Obecnie w górnym Sanie ta tendencja wydaje się zmieniać, świnka poszerza zasięg. Od kilku lat, obserwowane są nieco większe stada świnki w Sanie, oraz w dolnej Solince. Wydaje się, że przez czterdzieści lat od powstania Jeziora Solińskiego w efekcie działania selekcji, odizolowana populacja lepiej dopasowała się do panujących w górnym Sanie warunków, a efektem jest wzrost liczebności i poszerzenie zasięgu świnki. Badania ichtiofaunistyczne w najbliższych latach wykażą, czy jest to stałe zjawisko i czy świnka stanie się trwałym składnikiem fauny Bieszczadzkiego Parku Narodowego.

Literatura

- Heese T. 2000. Świnka *Chondrostoma nasus* (Linnaeus, 1758). W: Brylińska M. (red.) Ryby słodkowodne Polski. PWN, Warszawa: 281–287.
- Kukuła K. 2003. Structural changes in the ichthyofauna of the Carpathian tributaries of the River Vistula caused by anthropogenic factors. Suppl. ad Acta Hydrobiol. 4: 1–63.
- Kukuła K., Bylak A. 2009. Badania ichtiofaunistyczne w Bieszczadzkiem Parku Narodowym w latach 1995 – 2008. Roczniki Bieszczadzkie 17: 267–281.
- Kukuła K., Sandor J. 2003. Fishes and lampreys. W: Witkowski Z.J., Król W., Solarz W. (red.). Carpathian list of endangered species: 35–38.
- Rolik H. 1971. Ichtyofauna dorzecza górnego i środkowego Sanu. Fragm. faun., 21, 559–584.
- Witkowski A., Kotusz J., Przybylski M. 2009. Stopień zagrożenia słodkowodnej ichtiofauny Polski: Czerwona lista minogów i ryb – stan 2009. Chroń. Przr. Ojcz. :65, 33–52.
- Witkowski A., Kotusz J., Przybylski M., Marszał L., Heese T., Amirowicz A., Buras P., Kukuła K. 2004. Pochodzenie, skład gatunkowy i aktualny stopień zagrożenia ichtiofauny w dorzeczu Wisły i Odry. Arch. Pol. Fish., 12 (suppl.), 2, 7–20.
- Witkowski A., Terlecki J. 2000. Głowacz białopłetwy *Cottus gobio* Linnaeus, 1758. W: Brylińska M. (red.) Ryby słodkowodne Polski. PWN, Warszawa, 444–447.